

שופטים ז

און ביי דעם סוג עדות איז דער פירוש פון „יקום דבר“ — דורך זיי ווערט אויפגעטאן דער „דבר“.

ב. מצד דעם חילוק הנזל קומט ארויס נאך א נפקא מינה צווישן עדי בירור און עדי קיום:

ביי עדי בירור, וויבאלד זייער ענין איז צו מברר זיין א מעשה, ווערן זיי „עדים“ (בעיקר) בזמן הבירור — ווען זיי קומען (מברר זיין די מעשה דורך) מעיד זיין אין ב"ד; משא"כ ביי עדי קיום, וויבאלד זייער ענין איז אויפטאן די מעשה (הקידושין), קומט אויס, אז בשעת זייער רא"י איז שוין אויף זיי חל דער גדר פון עדות.

דערמיט איז דער ראגאטשאווער⁸ מבאר, פארוואס עדי קידושין דארפן ניט האבן קיין חקירה ודרישה?

חקירה ודרישה איז שייך ביי אזעלכע עדים וואו דער גדר „עדות“ ווערט ביי זיי (בעיקר) אין און דורך ב"ד — ווערן זיי ניט „עדות“ סיידן ב"ד איז זיי פריער חוקר ודורש¹⁰; משא"כ ביי עדי קידושין

א. אין דעם ענין פון עדות — „על פי שני עדים גר' יקום דבר“¹ — געפינט מען צוויי סוגים:

(א) „עדי בירור“² — לדוגמא³, עדות אויף הלואה, וואס זייער זאך איז נאך צו מברר זיין אז עס איז געווען די הלואה, אבער די הלואה כשלעצמה איז ניט אפ-הענגיק אין די עדים — אפילו ווען די הלואה ווערט דורכגעפירט אן עדות, איז חל אויפן לוח דער חיוב צו באצאלן דעם חוב. לפי"ז איז דער טייטש פון „על פי שני עדים גר' יקום דבר“, אז דער „דבר“ ווערט פעסטגעשטעלט דורך די עדים.

(ב) „עדי קיום“ — לדוגמא, עדי קידושין, וואס זייער עדות איז א טייל פון די קידושין⁴. ווארום דער דין איז, אז אפילו ווען (סיי דער איש און סיי די אשה זיינען מודה אז) ער האט איר מקדש געווען, אויב אבער עס זיינען דערביי ניט געווען קיין עדות, איז די הלכה, אז „אין חוששין לקידושין“, ד.ה. אן עדי קידושין איז ניטא קיין קידושין⁵.

(1) פרשתנו יט, טו.

(2) ראה קידושין סה, ב: לא איכיר סהדי אלא לשקרי.

(3) וראה צפע"ג שבהערה הבאה (ע' עדות) עוד סוג בעדות — „שע"י הם דנים אותם והם ד"נ וכו'“, עיי"ש.

(4) ראה תומים ס' צ' סקיד. ובארוכה בכ"ז — צפע"ג כללי התוהמ"צ ע' עדות, עדי קידושין (וש"ג). ועוד.

(5) קידושין שם. רמב"ם הל' אישות פ"ד ה"ז. תשו"ע אה"ע סמ"ב ונ"כ שם.

(6) בקידושין שם איתא דלא אמרינן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי בקידושין משום דחייב לאחרני — אבל ראה שר"ת צפע"ג שבהערה 8 ד"רל אם שניהם מודים שקדשה בפני עדים במה"י כו',

עיי"ש. וראה גם שר"ת חלקת יואב דלקמן הערה 18. ואכ"מ.

(7) ומכ"ש סוג הנזל הערה 3 שכל ענינים הוא שע"י הם דנים אותם.

(8) שר"ת צפע"ג דווינסק ח"א ס"ט (נעתק בקיצור) בצפע"ג עה"ת פרשתנו יט, יח). כללי התוהמ"צ שם ע' עדי קידושין (וש"ג). ועוד. ולהעיר גם מתומים שם.

(9) ב"י לטור אה"ע ס' מב (אלא ששם הוא מטעם אחר). רמ"א שם ס"ד. וראה שר"ת צ"צ אה"ע ס"צ אות ב"ד. אנציקלופדיה תלמודית ע' דרישה וחקירה ע' תרס"ג, וש"נ.

(10) ווא דעדי ממון איז חקיד הוא רק כדי שלא תנעול דלת כו' (סנהדרין ב, סע"ב וא"לך. וש"ג).

כח¹⁴ צו חרטה האבן¹⁵ און מבטל זיין די מעשה, משא"כ ביי מקדש ומגרש.

איז דער ביאור אין דעם: וויבאלד אז ביי קידושין (וגירושין) ווערט די מעשה הקידושין אויפגעטאן דורך די עדות, איז שוין נאכדעם ניט ביכולתו פונעם מקדש (ומגרש) צו מבטל זיין די מעשה¹⁶, וויבאלד די עדות האבן אויפגעטאן די מעשה הקידושין¹⁷. משא"כ ביי אנדערע זאכן, וואו די עדות טוען ניט אויף אין מציאות הדבר — און די זאך ווערט אויפגעטאן נאר דורך דעם בעל דבר אַלײַן, דעריבער קען ער דאס מבטל זיין ביז תוך כדי דיבור.

ד. אלע ענינים פון נגלה דתורה זיינען מתאים צו דעם אופן ווי זיי זיינען בפנימיות. איז מובן, אז די אלע אויבנ-דערמאנטע ענינים אין עדות — (א) די צוויי סוגים „עדי בירור“ און „עדי קיום“, (ב) דאס וואס עדי קידושין זיינען עדי קיום¹⁸, (ג) עדי קיום ווערן בשעת הראי' און עדי בירור — בשעת זייער עדות זאגן אין ב"ד, א מעשה וואס ווערט אויפגעטאן דורך עדות (קיום) האט אין

וכיו"ב וועלכע זיינען עדי קיום, האט דאך שוין תורה זיי געמאכט פאר עדות בשעת המעשה (הקידושין), דארפן זיי ניט האבן קיין חקירה ודרישה בב"ד, אז דורכדעם זאלן זיי ווערן עדות — זיי זיינען שוין געווארן עדות בשעת הראי'.

ג. עפ"י הנ"ל, אז עדות זיינען א טייל פון מעשה הקידושין, זיי זיינען „מקיים“ די קידושין — קען מען אויך מבאר זיין, וואס ביי קידושין זאגט מען ניט תוך כדי דיבור כדיבור דמי, ווי די גמרא¹¹ זאגט „והילכתא תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ .. ומקדש ומגרש“. וואס איז דער חילוק צווישן אלע זאכן און „מקדש ומגרש“?

דער ר"ן¹² איז מסביר, אז „בשאר מילי דלא חמירי כולי האי“ טוט זיי א מענטש לכתחילה מיט דער דיעה, אז ער זאל קענען חרטה האבן תוך כדי דיבור, משא"כ ביי „הני כיון דחמירי כולי האי אין אדם עושה אותם אלא בהסכמה גמורה“, ובמילא קען ער ניט חזר זיין.

דער ביאור איז אבער דורש הסברה, ווייל לפי"ז — אז ביי אנדערע זאכן איז ניטא קיין גמירת דעת ביז נאך כדי דיבור — דארף אויסקומען, אז די מעשה ווערט ניט נגמר ביז דעמאלט; ובמילא אויב, לדוגמא, איינער גיט א צווייטן א מתנה א דבר מאכל, קען דער מקבל המתנה ניט עסן (עכ"פ לכתחילה) דעם מאכל ביז נאך כדי דיבור, און מיר געפינען ניט עס זאל ערגעץ וואו שטיין אזא חידוש. מוז מען זאגן, אז אויך ביי אנדערע זאכן ווערט די מעשה נגמר גלייך¹³, נאר ער כדי דיבור האט מען

דיבור דיצא ידי קריעה (נדרים שם) — י"ל עפמ"ש בתודיה והלכתא ב"ב שם, דהתם, לא פלוג רבנן. ובתודיה כי (ב"ק עג, ב): לענין קריעה הקילו. (14) ראה תודיה והלכתא (ב"ב ונדרים שם) שהוא תקנת חכמים שיכול לחזור [אבל בנדרים שם מסיק התוס' דהוי דאורייתא]. וראה שד"ח כללים תי"ז כלל ט.

(15) ראה צפצפ"נ להל' שבועות פ"ב ה"י-ז (עפ"י ירושלמי דמאי פ"ז ה"ז).

(16) ראה שרית צפצפ"נ שם באופן אחר.

(17) בסגנון אחר: מכיון שע"י העדות גזרה התורה ד.יקום דבר" לא תקנו חכמים לבטל זה.

(18) ולהעיר מהשקו"ט (ראה קצוה"ח ר"ס רמא. שרית חלקת יואב אה"ע ס"ז. ועוד) מגלגל דעדי קידושין הם עדי קיום — והרי עדי קידושין ילפינן (דבר, דבר), מממון (קידושין שם), שהם עדי בירור?

(11) נדרים פז, א. כ"ב קכט, סעי' ואילך [ושם: וקידושין. ראה תוס' שם סד"ה חוץ. ר"ן נדרים שם].

(12) נדרים שם.

(13) והא דמי שקרע על חולה ומת תוך כדי

זיך מער תוקף — זיינען אויך דא אין פנימיות הענינים.

עס שטייט אין פסוק¹⁹, אתם עדי נאום ה'. זיינען פאראן אין זהר²⁰ צוויי פירושים אין דעם: א) אלין אינן ישראל, ב) אלין אינן שמיא וארעא דכתיב²¹ העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ.

ווייל, אז די צוויי עדות — ישראל און שמים וארץ — זיינען די צוויי סוגי עדות, עדי ברור ועדי קיום, כדלקמן.

ה. דער אלטער רבי²² איז מבאר בארוכה, אז עדות איז שייך נאר „על דבר הנסתר ונעלם מעיני הכל“. אבער אויף א „דבר הנגלה“ דארף מען ניט (און עס איז ניט שייך) דער ענין פון עדות. נאכמער: אפילו אויף א זאך וואס דער-ווייל איז זי ניט „נגלה“, אבער עס איז א „מילתא דעבידא לאגלוויי“²³, דארף מען אויך ניט קיין „עדות גמורה“²⁴. עדות איז דוקא אויף א „דבר הנעלם לגמרי“²⁵.

אין רוחניות מיינט עס²⁶:

אויף דעם וואס דער אויבערשטער איז מחי' אלע עולמות (בלשון הזוהר והחסידות: ממלא כל עלמין) דארף מען קיין „עדות“ ניט האבן, ווייל דאס איז א

„דבר הנגלה“²⁷: בשעת מ'קוקט זיך צו צו דער הנהגה וסדר ווי די וועלט ווערט געפירט, זעט מען אז ס'איז דא א חיות אלקי וואס באלעבט די וועלט; ווי עס שטייט²⁸, „ומבשרי אחזה אלוהה“ — און ווי חז"ל²⁹ זאגן „מה הנפש ממלאה את הגוף כך הקב"ה ממלא את עולמו“. און וויבאלד עס איז מוכרח און „ברור“ עפ"י שכל [בין, אז די אמונה איז פאראן אפילו ביי חסידי אומות העולם, כידוע³⁰], דארף מען אויף דעם קיין עדות ניט האבן.

אויך אויף דער אמונה אין אלקותו ית' וואס איז העכער פון וועלט (בלשון הזוהר והחסידות: סובב כל עלמין) דארף מען ניט קיין „עדות“. ווארום הגם אז די מדריגה אין אלקות קען מען ניט „נעמען“ מיט שכל, וואס איז מוגבל אין די הגבלות פון וועלט, איז אבער דער שכל גופא מחייב, אז עס איז פאראן דער אור אלקי וואס איז העכער פון תפיסת השכל: נאכדעם ווי שכל איז מכריח אז ס'איז דא דער חיות אלקי אין וועלט, קומט ער צו דער הכרה אז „לא זה הוא עיקר האלקות מה שהעולמות מתהווים ממנו“³¹, און עס זיינען פאראן מדריגות אין אלקות וואס זיינען העכער פון וועלט (און שכל)³².

19 ישע"י מג, י. שם, יב (ראתם גר').

20 ח"ג פ, א. וראה ביאוריו (בהוספות). ס' הליקוטים ערך עדות.

21 נציבים ל, יט.

22 לקרית פקודי ד, סע"א ואילך. וראה ג"כ ד"ה ויקם עדות הש"ת פ"א. ועוד.

23 ר"ה כב, ב. ושי"ג.

24 לשון המאמר ד"ה ויקם עדות שם. ובלקרי' שם: לא הצריכה התורה עדות.

25 לשון המאמר הנ"ל.

26 ראה לקרית שם. שם ז, א ואילך. ד"ה ויקם עדות שם. וראה אוה"ת פרשתנו ע' תתמו ואילך (באופן אחר).

27 ראה ג"כ לקרית ואתחנן ד"ה וידעת (הא') וביאורו (ו, א ואילך). שם אמור לא, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פ"א. ובכ"מ.

28 איוב יט, כו.

29 מדרש שו"ט לתהלים קג, א. וראה ויקר' ספ"ד. ברכות י, א.

30 ראה ס' הערכים-חב"ד ח"ב ע' אוה"ע ס"ב, ושי"ג.

31 לשון אדה"ז — תו"א מג"א צט, ב. לקרית שה"ש ח, א [אלא ששם — על עצמותו ית' שלמעלה גם מסובב].

32 כידוע בענין מבין דבר מתוך דבר — סה"מ עת"ר בתחילתו. ובכ"מ.

דער כח צו, כביכול, ממשיך זיין עצמותו ית' אין וועלט, ע"ד ווי עדי קיום וואס טוען אויף די מעשה — און דאס זיינען נשמות ישראל וואס זיינען מושרש אין עצמותו ית', און דערפאר האבן זיי דעם כח (דורך זייער עבודה בתורה ומצות³⁵) צו ממשיך זיין עצמותו ית' אין וועלט.

[דאס איז אויך דער טעם פנימי פאר — וואס עדי קידושין זיינען „עדי קיום“: דער תכלית פון קידושין (ונשואין) איז „פרו³⁶ ורבו גו“³⁷, וואס איז דעם ענין פון הולדה איז דא המשכת כח הא"ס דא למטה (דער כח אויף בנים ובני בנים עד סוף כל הדורות) כידוע³⁸; ד.ה. דורך קידושין ווערט אויפגעטאן המשכת הא"ס דא למטה — און דאס דריקט זיך אויס אויך בפשטות הענינים, אז די עדי קידושין זיינען „עדי קיום“].

ו. מ'דארף אבער פארשטיין: וויבאלד שמים וארץ זיינען מגלה דעם כח האין סוף אין דער בריאה — אין וואס באשטייט די פעולה און חידוש פון די „עדי קיום“, נשמות ישראל, אין ממשיך זיין עצמותו ית' למטה?

איז דער כללות/דיקער ביאור אין דעם: שמים וארץ זיינען טאקע „מעיד“

און דעריבער איז אויך אויף דער מדרגה ניט שייך דער ענין העדות — ווייל הגם אז עס איז ניט א „דבר הנגלה“ (ווייל מ'קען עס ניט נעמען מיט השגה), איז עס אבער בגדר „מילתא דעבידא לאגליי“, וויבאלד אז דאס איז דער „למעלה מן השכל“ וואס איז מוכרח מצד שכל גופא.

דער ענין פון „עדות“ איז אויף עצמותו ית' וואס איז העכער אויך פון סובב כל עלמין, ער איז אינגאנצן ניט בגדר פון שכל; און וויבאלד עצמותו ית' איז א „דבר הנעלם לגמרי“, איז אויף דעם שייך און נויטיק דער ענין פון „עדות“ אויף צו מגלה זיין עצמותו ית' (פונקט ווי עדות, בפשטות, איז צו מעיד זיין און ארויסברענגען א „דבר הנעלם לגמרי“) — און אין די צוויי אופני עדות הנ"ל:

א) „עדי בירור“: עס זיינען נקבע געווארן אין בריאה „עדות“, וואס ווייזן אויף (און זיינען מגלה) דעם כח הא"ס וואס איז דא אין בריאה — און דאס זיינען שמים וארץ: כידוע³³ אז די נצחיות פון שמים (וואס „קיימים באיש“) און ארץ (וואס „קיימין במי“) איז נאר בכח הא"ס — און דערפאר זיינען שמים וארץ עדים (בירור) אויף עצמותו ית'³⁴.

ב) „עדי קיום“: עס זיינען אויך דא „עדים“ וואס זיי איז געגעבן געווארן

35) שגם הם מושרשים בעצמותו ית' ולכן נק' גיכ „עדות“ — ראה לקרית פקודי ד, ב ואילך. דהייקם עדות שם.

36) בראשית א, כח.

37) ראה ראש כתרבות (פ"א ס"ב) שלכן לא תקנו בכרכת קידושין הלשון „לקדש את האשה“ (וראה בהגיה שם) ובגליון מהרש"א לש"ך י"ד סכ"ח סק"ה — שלכן אין מברכין שהחיינו על קידושי אשה. וראה בארוכה לקוש' ח"ו ע' 174 ואילך — בבאור מרז"ל (שבת קיח, ב) „מימי לא קריתי... אלא לאשתי ביתי“.

38) ראה בארוכה המשך שמה תשמע ע' 5 ואילך (סה"מ תרנ"ז ע' קעז ואילך). וראה לקרית שה"ש מ, א (בנוגע לכח זה בבנ").

33) ראה מ"ג ריש ח"ב. ס' החקירה להצ"צ (בתוליתו). שם קא, ב ואילך) וי"נ ד"ה תקעו תש"ו. ועוד. וראה לקוש' ח"ה ע' 97-98 הערות 19, 21. ושי"נ.

34) כי אמיתית ענין הא"ס הוא רק בעצמותו ית' (ד"ה ויולך תרס"ו — ע' קס"ח). וראה לקוש' שם בשו"ה להערה 19. ושם, דצבא השמים (שבהם הוא עיקר ענין הנצחיות — קיימים באיש) מבטא הענין דאין סוף' שבצבאות, דצבא הארץ — הענין דאין לו תחלה' (המתבטא בהכח ההוות יש מאין). עיי"ש.

העולם שותק כו" — וואס דערפאר איז דוקא נאך מ"ת קען מען הייליק מאכן א דבר גשמי, כידוע⁴⁶ — היינט ווי זאגט מען אז נאך מ"ת איז גאר געווארן א תוקף אין מציאות העולם?

הן אמת, אז דער אויבערשטער האט מתנה געווען „עם מעשה בראשית“ אז „אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו“⁴⁷ — איז דאס אבער, לכאורה, בלויז אז ענין נוסף אויף דעם עצם מציאות פון וועלט; על דרך איינער וואס מאכט א תנאי ביי א מעשה (א מתנה וכיו"ב), איז דער תנאי א דבר נוסף אויף דעם עצם המעשה⁴⁸.

אפילו דאס וואס די כוונת הבראה איז „בשביל התורה ובשביל ישראל“⁴⁹ — איז, לכאורה, אויך א צוגעגעבענע זאך צו דער בריאה: ס'איז „בשביל“ א צווייטער זאך, אבער די מציאות פון בריאה גופא איז נישט תורה וישראל.

און וויבאלד אזוי, דאָרף אויסקומען, אז בנוגע צו דער מציאות פון וועלט גופא האט מ"ת אויפגעטאן א חלישות אין איר מציאות, נישט א תוקף.

ח. איז דער ביאור אין דעם: דאס וואס מ'זעט ביי א מענטש, אז די כוונת ותכלית הפעולה און די פעולה גופא

אויפן כח הא"ס אין וועלט, עס איז אבער נישט אין אז אופן וואס ווייזט אז וועלט איז לגמרי נישט קיין זאך פאר זיך⁵⁰ און איז אינגאנצן בטל צו א"ס ב"ה; דער אויפטו פון אידן איז, וואס זיי טוען אויף (דורך תומצ') אז עס זאל נתגלה ווערן ווי ס'איז „אין עוד מלבדו“⁵¹, ווי וועלט איז פאראייניקט⁵² בתכלית מיט עצמותו ית'.

ז. קלערער דאס צו פארשטיין, דאָרף מען מקדים זיין דאס וואס חז"ל⁵³ זאגן אויפן פסוק⁵⁴ „ארץ יראה ושקטה“ — „בתחילה יראה ולבסוף שקטה“: פאר מ"ת איז די וועלט געווען אין א מצב פון „יראה“ (פאר איר קיום), וואס ווייזט אויף א שוואכקייט אין איר מציאות: און נאכדעם ווי אידן האבן מקבל געווען די תורה איז געווארן — „שקטה“, מ"ת האט אויפגעטאן א קיום ותוקף אין דער מציאות פון וועלט.

איז לכאורה נישט מובן: די מציאות פון וועלט איז דאך גשם וחומר, וואס איז מעלים (עולם פון לשון העלם)⁵⁵ אויף אלקות, און מ"ת האט אויפגעטאן א חלישות אין דעם העלם העולם און אויסגעאיידלט די וועלט, וכמאמר חז"ל⁵⁶ אז ביי מ"ת „צפור לא צווח כו'“

(39) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה (דלעיל הערה 33. ויש) דכח הא"ס הפועל נצחיות הנבראים אינו מתלבש בפנימיותם, ולכן מצד ענינים הם — הם נפסדים, עיי"ש.

(40) ואותחנן ד, לה.

(41) כידוע בענין „א-ל עולם“ ולא „א-ל העולם“ — ראה לקו"ת תבא מג, ג. המשך תעריב ח"א פקל"ג. ועוד.

(42) שבת פה, א. ע"ז, ג, א.

(43) תהלים עז, ט.

(44) לקו"ת שלה לו, ד. ביאורו להצ"צ ע' שנה. ועוד.

(45) שמור ספכ"ט.

(46) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 887 ואילך. ח"ה ע' 88 ואילך (ועוד). ויש"נ.

(47) ואף שבאם לא יתקיים התנאי מתבטל המעשה מעיקרא [וראה בארוכה — לענין התנאי דקריים (לאיתנו — לתנאי, לתקפו) — לקו"ש ח"ז שיחה א' לפ' בשלח] — מי"מ, ה"ז כמו דבר שני המבטל את המעשה [ולהעיר מרמב"ם הל' גירושין פ"ח הכ"ב ובמ"מ שם, שביטול התנאי הוא שגורם שהמעשה יתבטל. ואכ"מ].

(48) אותיות דרעיק ב'. לקח טוב ופרש"י ר"פ בראשית. וראה תנחומא באבער שם יוד. ב"ר פ"א, ד. ויקר פלי"ד.

צוליב די אוכלין, ווערט די גשמיות" דיקע מציאות פון דער כלי בטל וטפל צו דער כוונה, צו די אוכלין, אזוי אז די כלי ווערט א "טייל" פון די אוכלין; און וויבאלד די אוכלין זיינען פחות מכשיעור, איז אויך די כלי פחות מכשיעור (כאטש מצד איר גשמיות" דיקער מציאות האט זי דעם שיעור).

ט. יעדער ענין אין פנימיות התורה איז דא — עכ"פ ברמז — אויך אין נגלה תורה — עד"ז בענין הנ"ל (אז די גאנצע מציאות פון וועלט איז תורה וישראל) געפינט מען עס בכ"מ בנגלה, עכ"פ ברמז, ולדוגמא בתוספות:

דער דין איז, אז כשם ווי „אין שורפין קדשים ביו"ט" ⁵³ (ווייל עס איז נאָר צורך גבוה, ניט צורך הדיוט), אזוי טאָר מען ניט פאַברענען תרומה טמאה ביו"ט ⁵⁴. פרעגט תוספות ⁵⁵: וויבאלד אז מ'מעג הנאה האָבן פון פאַברענען די תרומה, פאַרוואָס זאל מען די תרומה ניט טאָרן פאַברענען „(להטיקו) תחת תבשילו" וואָס דאָן איז אין דעם פאַראַן א „צורך אוכל נפש"? און תוספות ⁵⁶ ענטפערט: הואיל ואית ב' נמי צורך גבוה בטל ל' צורך הדיוט אצל צורך גבוה והוי כאילו כולו של גבוה.

ע"פ פשוטות פאָדערט דער תירוצ הסברה: פאַרוואָס זאל דער צורך גבוה מבטל זיין דעם „צורך הדיוט"?

ועפ"י הנ"ל איז עס מובן: וויבאלד אז די אמת'ע מציאות פון אַלע זאכן איז

זיינען צוויי באַזונדערע זאכן, איז עס דערפאַר ווייל ביי אים איז דער „כח" חסר „פועל" ⁵⁷ — דער „כח" איז ניט איין זאך מיט „פועל" (און עד"ז איז די „כוונת" הפעולה א באַזונדער זאך פון דער פעולה); ביים אויבערשטן אָבער איז „אין כח חסר פועל" ⁵⁸, און דערפאַר איז די גאנצע מציאות פון דעם „פועל" — דער „כח". און עד"ז בנוגע צו דער „כוונת" הבריה, אז וויבאלד די כוונת הבריה איז „בשביל התורה ובשביל ישראל" — זיינען זיי איר אמת'ע מציאות ⁵⁹, און ניט איר גשם וחומר ⁶⁰.

דערפאַר געפינט מען אויך בדיני התורה, אז מ'רעכנט זיך מיט דער כוונה פון א זאך און ניט מיט זיין גשם וחומר — לדוגמא ביים דין ⁶¹ פון „המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו" ד.ה. כאטש אז דער גשם הכלי האט א שיעור הוצאה (און אויב מ'וואלט עס אַרויסגעטראָגן פאַר זיך וואלט מען געווען חייב אויף דער הוצאה) — וויבאלד אָבער אז די כוונה פון זיין אַרויסטראָגן די כלי איז

49) ראה פרדס שייא פיג — הובא ונת' בסהמ"צ להציץ מצות האמנת אלקות פי"א. המשך תרס"ז ע' ה ואילך. קלט ואילך [וראה בהוספות שם ע' תרד ואילך (בהוצאת תשל"י. ובהוצאת תנש"א — ע' תרנט ואילך)]. ד"ה שובה, ולקחתם תרע"א.

50) ובשביל התורה כו' אינו ענין נוסף על הבריה כ"א זהו ענינה של הבריה גופא. וראה לקו"ש שם ע' 93. ועוד.

ומימ צ"ל התנאי כו' עם מע"ב — כו' לגבי הנבראים, מצד ענינם הם, מציאות הבריה וכוונתה הן ב' דברים, כדלקמן סי'.

51) וראה סהמ"צ שם (בסוף הפרק) בשם הרמב"ם: שהמציאות של הנבראים הנראה לנו אינו אמת מהותן .. שהמציאות אמיתי שלו הוא בעודו במחשבת הבורא ית' עיי"ש.

52) משנה שבת צג, סע"ב. רמב"ם הל' שבת ספ"ח.

53) שבת כד, ב. ושי"נ.

54) שבת שם.

55) ד"ה לפי (שבת שם). ד"ה לא (פסחים מ, א). ד"ה ועל (ביצה כו, ב).

56) ביצה שם. וראה תוס' שבת ופסחים שם בסגנון אחר קצת.

דער תכלית הכוונה איז, אז עס זאל נתגלה ונמשך ווערן אין דער בריאה, מצד וועלט גופא, ווי איר גאנצע מציאות איז תורה וישראל, וואס דאן ווערט וועלט פאראיינציקט מיט אלקות בגילוי (אויך מצד וועלט).

און דערפאר איז דוקא ביי מ"ת געווארן „ארץ.. שקטה": פאר מ"ת, איז מצד וועלט גופא האט זיך נישט אנגעזען בגילוי איר קישור מיט תורה וישראל, און דערפאר איז דער גשם פון וועלט געווען מיט א תוקף [ע"ד א כלי פאר זי], וואס דער שיעור ההוצאה איז לויטן גשם פון כלי, כנ"ל ס"ח; ביי מ"ת איז געגעבן געווארן דער כח צו מגלה זיין אין וועלט, מצדה, איר אמת'ע מציאות — און דערפאר איז געווארן „שקטה".

יא. עפ"י כהנ"ל וועט מען אויך פארשטיין דעם חילוק צווישן דער „עדות" פון שמים וארץ און פון נשמות ישראל:

וויבאלד אז נתאוו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים⁶⁰ — וואס א „דירה" מיינט דאך צו עצמותו ית' — איז דאך אזוי געווארן בפועל (ע"ד ווי גערעדט פריער ס"ח), אז עצמותו ית' האט א „דירה" בתחתונים⁶²; און דאס דריקט זיך אויס⁶³ (אויך) אין דער נצחיות פון שמים וארץ כו' וואס ווייזט אויף דעם כח הא"ס וואס איז פאראן אין בריאה (כנ"ל בארוכה).

וועלט איז תורה וישראל, איז בשעת מען נוצט די זאך לויט איר כוונה ותכלית — מאיז מקיים מיט איר א מצוה, „פאלט אפ" און ווערט בטל⁶⁴ די חיצונית'דיקע מציאות פון איר און עס „בלייבט" נאר איר תכלית'דיקע מציאות — די מצוה. און דערפאר, וויבאלד די כוונה ותכלית פון דער שרפת תרומה איז א „צורך גבוה", ווערט במילא בטל דער „צורך הדיוט"⁶⁵.

יוד. עפ"י ווערט אבער די שאלה לאידך גיסא (און ע"ד ווי די שאלה דלעיל ס"ו): דאס וואס די כוונת הבריאה איז „בשביל התורה ובשביל ישראל" האט זיך נישט אויפגעטאן בשעת מ"ת, נאר דאס איז די כוונת הבריאה מתחילתה; תיכף ביי דער בריאה איז דאס איר גאנצע מציאות — היינט וואס האט זיך אויפגעטאן ביי מ"ת, וואס צוליב דעם איז דוקא דעמאלט די וועלט געקומען צום מצב פון „שקטה"?

איז דער ביאור אין דעם: דאס וואס די גאנצע מציאות פון בריאה איז בלויז איר „כוונה" איז מצד למעלה, מצד דעם אויבערשטן, וויבאלד אז ביי אים איז „אין כח חסר פועל" (כנ"ל ס"ח); אבער מצד די נבראים (וואס ביי זיי איז כח חסר פועל) ווערט עס נישט דערהערט (אז) אלקות איז די גאנצע מציאות פון וועלט⁶⁶.

(57) ע"ד ביטול שיעור הכלי הנ"ל (ס"ח).

(58) ע"פ המבואר בפנים יש לתרץ מה שהקשה בתוס' ביצה שם, מצליח פסחים ד.ה.כ"י דחאי יו"ט הא את ב"י צורך גבוה כי אם צלי אש' — כי מכיון דפסח, לא בא מתחילתו אלא לאכילה' (משנה פסחים עו, ב), נמצא, דאכילת הפסח היא הכוונה של הצלי, ולכן אינה מתבטלת מפני ה„צורך מצוה" דצלי.

(59) כי זה שאין כח חסר פועל — הרי הפועל הוא במדרג' הכח (ראה במקומות שבהערה 49). וראה לעיל הערה 51.

(60) תניא רפלין. מתנומא נשא טז. ועוד.

(61) אהית בלק ר"ע תתקצז. המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ע ג'). ובכ"מ.

(62) להעיר מדיה איכה תשל"א פ"ב (סה"מ מלוטס ח"א ע' ככ. וראה סה"מ עת"ר ע' רטז): עולם על מילואו נברא, פירוש .. שנברא באופן שיהי מוכשר וראוי לגילוי אור דיעקר שכינה כו'.

(63) להעיר מהמשך תעריב ח"א פ"ט בענין וכל קומה לפניך תשתחוהו.

האָבן בכח צו זען אין זיי דעם כח הא"ס — און דערפאר, אויך נאָך דעם „עדות" זאָגן בלייבט עצמותו ית' א' „דבר הנעלם לגמרי".

די שלימות ה"בירור" והגילוי וועט זיין דוקא לעתיד לבא, בעת די וועלט וועט צוקומען צו תכלית השלימות, ווען עס וועט זיין דער „וגלה כבוד ה' וראו כל בשר גו'" ⁶⁷, וועט דער כח הא"ס וואס איז פאָראַן אין שמים וארץ, נתגלה ווערן אויך בראית כל בשר.

ביי דער „עדות" פון נשמות ישראל איז עס פארקערט: דאָס וואָס אידן זיינען ממשיך עצמות דורך זייער עבודה ווערט עס אויפגעטאָן בשלימות גלייך בעת עשיית המצוה כו'; לעתיד לבא וועט נאָר נתגלה ווערן דאָס וואָס האָט זיך שוין אָפּגעטאָן אינגאנצן בזמן הגלות ⁶⁸.

יג. פונקט ווי עס איז פאָראַן דער ענין פון „עדות" למעלה, אַזוי איז עס פאָראַן אין עבודת האדם:

עס איז דאָ אַן עבודה ע"פ טעם ודעת, וואָס דאָס איז א' „דבר הנגלה" וברור אַן מען דאַרף טאָן די עבודה; העכער פון דעם איז אַן עבודה למעלה מטעם ודעת — די עבודה וואָס איז פאַרבונדן מיט מסנ'פ. אָבער אויך אין דעם קען זיין די עבודה באופן אַז זי איז ניט ענין ה"עדות", וואָרום זי איז פאַרבונדן מיט די הגבלות פון שכל — סאי' א' מסנ'פ

לאידך אָבער, וויבאלד דאָס איז בלויז מצד „למעלה", איז עס אין אַן אופן וואָס שמים וארץ מיטן כח הא"ס זיינען צוויי זאָכן.

כדי עס זאָל זיך אויספירן די כוונה אַז די „דירה" לעצמותו זאָל אויך זיין מצד די נבראים עצמם, דאַרף זיין די עבודת התומצ' פון נשמות ישראל, וואָס דורכ-דעם טוען זיי אויף, אַז די „דירה בתחתונים" זאָל זיין מצד די תחתונים גופא ⁶⁹.

[דאָס איז אויך די הסברה בפנימיות הענינים, וואָס „עדי קיום" טוען אויף א' תוקף אין דער מעשה (כנ"ל ס"ג): דורך די „עדות" פון אידן ווערט אויפגעטאָן א' תוקף ⁷⁰ אין דער בריאה — „שקטה", כנ"ל בארוכה].

יב. דערמיט קען מען אויך מבאר זיין דעם חילוק הנ"ל (ס"ב) צווישן „עדי בירור" און „עדי קיום" [אַז עדי קיום ווערן עדות בשעת זייער ראי' און עדי בירור — ערשט ווען זיי זיינען מעיד אין ביד] בפנימיות הענינים:

די „עדות" פון שמים וארץ עצמם איז ניט מגלה וממשיך עצמותו ית' אין וועלט, ווייל שמים וארץ זיינען דאָך א' טייל פון עולם מלשון העלם [— דאָס וואָס דער כח הא"ס דריקט זיך אויס אין שו"א, איז עס ניט מצד זייער מציאות, נאָר מצד אלקות ⁷¹], מערניט וואָס אידן

64 ראה בארוכה לקיש חייב ע' 73 ואילך ובהערות שם.

65 וגם בנוגע לאלקותו ית' ישנו הענין ד'קיום דבר' כביכול, כמרזיל [ספרי ברכה לג, ה. מדרש תהלים באבער כג, ב. הובא ונת' באותו ניד (ע' קפב) — עה"פ (ישעי מג, יב), ואתם עדי נאום ה' ואני א-ל]. כשאחם עדי אני א-ל וכשאני אתם עדי אני אני א-ל. ולהעיר ג"כ ממרזיל (איכ"ר א, ו) „מוסיפין כח בגבורה של מעלה. ועוד כו"ב.

66 ראה בהנסמן לעיל הערה 39.

67 ישעי' מ, ה. וראה לקיש ח"ט ע' 63 (וש"נ) שהפירוש בזה הוא, שהראי' תהי' (לא מצד הגילוי ד"פי ה", כיא) מצד הבשר גופא, עיי"ש.

68 שזהו הביאור במשארזיל (אבות פ"ד מ"ז) „יטה שעה אחת בתשובה ומעט בועה"ז מכל חיי העוה"ב" — כי לעתיל יהי' רק גילוי המשכת העצמות שנעשה ע"י עשיית המצות בועה"ז (ראה בארוכה לקיש ח"ה ע' 243 ואילך. וש"נ).

אין דערפון די הוראה: בשעת א איד גייט טאן א מצוה דארף ער זיך נישט רעכענען מיט קיין זאך, נישט מיט זיין אייגענער מציאות און נישט מיט דער מציאות פון אנדערע זאכן — ווייל בשעת עס האנדלט זיך וועגן א מצוה, ווערן בטל אלע חיצונית'דיקע זאכן וואס קענען מעלים זיין אויף דער מצוה; די גאנצע מציאות איז נאָר די מצוה.

און דער הרגש קומט מצד „עדות“ שבנשמה: מצד טעם ודעת (ממלא כל עלמין) און אפילו מצד העכער פון טויד, וואס האט אבער א שייכות צו טויד (סובב כל עלמין), איז דא אן ארט אויף דער מציאות פון נבראים;

דוקא מצד דער עבודה פון עצם הנשמה (וואס איז פארבונדן מיט עצמותו ית') קען זיך הערן און עס דער-הערט זיך ביי א אידן ווי די גאנצע מציאות פון וועלט איז אלקות (תורה וישראל).

(משיחות ג' ניסן תשי"א, ש"פ שלח תשל"ו,

ש"פ וישב תשל"ז)

וואס איז אויסגעמאסטן לויט די דינים פון שו"ע⁶⁹, אויף יעדן ענין מאכט ער א חשבון, צי ער איז מחוייב ע"פ שו"ע זיך מוסר נפש זיין.

די העכסטע עבודה איז די, וואס מצד דער צוגעבונדנקייט פון א אידן צו עצמותו ית' (מצד עצם הנשמה) איז זיין מסנ"פ אן קיינע הגבלות און אן חשבונות⁷⁰ — און אויף דער עבודה שטייט „אתם עדי“, אז דורך דער עבודה זיינען אידן „מעיד“ און ממשיך עצמות א"ס ב"ה דא למטה.

יד. נאָר אן ענין אין דעם: וויבאלד די גאנצע מציאות פון וועלט איז, כנ"ל, איר כוונה — תורה וישראל, און בשעת די כוונה קומט ארויס בגילוי ווערט בטל די חיצונית'דיקע מציאות פון וועלט —

(69) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה. טושי"ע י"ד סקניז. וני"כ שם.

(70) ראה לקושי ח"ד ע' 1072 ואילך. ועוד.

תצא *

און אזוי איז אויך מפורש אין דער סתם משנה אין אנהייב פאה „אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו כו'".

לאידך געפינען מיר אָבער, אַז דער רמב"ם פסק'נט „הטובה הצפונה לצדיקים היא חיי העוה"ב והיא החיים שאין מות עמהו והטובה שאין עמה רעה. הוא שכתוב בתורה למען ייטב לך והארכת ימים. מפי השמועה למדו למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והארכת ימים לעולם שכולו ארוך; און ווי ער זאגט אויך אין דעם פרק לאחר זה 'שמתן שכון של מצות והטובה שנוכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה היא חיי העולם הבא שנאמר למען ייטב לך והארכת ימים' — וואָס דאָס איז דעת ר"י. דאָרף מען פאַרשטיין: פאַרוואָס פסק'נט דער רמב"ם ווי ר' יעקב און ניט ווי די אויבענגעבראַכטע סתם משנה אין חולין און פאה'?

א. אין סיום מס' חולין¹ זאָגט די גמרא „תניא דבי ר' יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלוי' בה, בכבוד אב ואם כתיב² למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב³ למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה ושלח את האם ולקח את הבנים ובחזרתו נפל ומת היכן אריכות ימיו של זה והיכן טובתו של זה, אלא למען יאריכון ימך בעולם שכולו ארוך ולמען ייטב לך לעולם שכולו טוב, ודלמא' לא הוי הכי ר' יעקב מעשה חזא כו', אלא שכר מצות בהאי עלמא ליכא".

לערנענדיק בפשטות קומט אויס, אַז ר' יעקב איז מחולק מיט דער סתם משנה דאָרט, וואָס זאָגט „מה אם מצוה קלה שהיא כאיסר אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים קל וחומר על מצות חמורות שבתורה" — וואָס בפשטות מיינט די משנה „ייטב לך והארכת ימים" אריכות ימים בעוה"ז.⁴

מבעיה'ת כאן. וראה ספרי האזינו לב, מז. ולהעיר מת"י עה"פ שמחלק, דיוטב לך בעלמא הדין ותוריד יומין בעלמא דאתי, משאיכ בכיבוד אריא ב'פ' ואתחנן.

(6) רפ"ח מהל' תשובה.

(7) רפ"ט שם.

(8) כמ"ש בכס"מ רפ"ח שם.

(9) במשנה קדושין (לט, ב) „כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ, ובפרשי' שם ד"ה מטיבין „משמע בהאי עלמא (וכ"מ מגמרא שם), וכ"ה בפירוש המשניות להרמב"ם „מטיבין ומאריכין את ימיו בעולם הזה" (וכ"ה בשמו במלאכת שלמה, ופנ"י קדושין שם). אבל בפיהמ"ש הוצאת קאפאח, בעולם הבא' (וכ"פ במארי וברע"ב), וכן הביא בדרך חיים למהר"ל פ"ז ד"ה ומה

(*) וסיום מס' חולין.

(1) וקדושין לט, ב.

(2) ואתחנן ה, טו.

(3) פרשתנו כב, ז.

(4) ראה פרשי' ובחדאג' שם שמפרשי' גראה דכל הך סוגיא מודלמא לא הווה הכי כו' לא שייכא אלא בפרק קמא קדושין.

(5) וכ"ה ע"פ פרשי' עה"ת בפרשתנו שם — ראה לקוש' ח"ט ע' 133 הערה 2. דעת וקנים

(*) ומ"ש רש"י בס"פ ואתחנן. ולמחר לעוה"ב ליטול שכרם" (וראה לבוש האורה וצדה לדרך ר"פ עקב). ראה בארוכה לקוש' ח"ט ע' 44 ואילך), שמדייק רש"י „ליטול שכרם" (נבע"ז ג, א) ולא לקבל שכרם" (כהל' בעירובין כב, א). ואכ"מ.